

פרסום עיתי, עורך: ד"ר רז צימט

בעקבות הרג שיעים במצרים: תגובה רשמית איראנית רפה לצד ביקורת תקשורתית חריפה כנגד ממשלת מצרים

מותם של ארבעה שיעים בכפר בגיזה שבמצרים מעוררת בימים האחרונים תגובות סוערות באיראן. במתקפה, שביצע המון זועם ב-23 ביוני על ביתו של אחד ממנהיגי השיעים במצרים, חסן שחאתה, נהרגו ארבעה בני-אדם ובהם גם שחאתה ועשרות נוספים נפצעו. התגובות באיראן לתקרית החמורה משקפות פער בין התגובה הרשמית לתגובות מצד הממסד הדתי ואמצעי תקשורת שמרנים. משרד החוץ הסתפק בהודעת גינוי מתונה יחסית והביע ביטחון ביכולתה של ההנהגה המצרית לסכל מזימות שנועדו לזרוע מחלוקות בין שיעים וסונים. אנשי דת בכירים וכמה כלי תקשורת, לעומת זאת, הטילו את האחריות להרג השיעים על ממשלת מצרים ועל בכירי אלאזהר. בעוד שהתגובה הרשמית מבטאת את חתירתם הנמשכת מצד השלטונות בטהראן לשיפור הקשרים עם מצרים, התגובות בתקשורת מבטאות דרישה למחויבות רבה יותר מצד איראן לשיעים ברחבי העולם. תגובות הממשל לגילויי פגיעה בחיי מוסלמים בעולם ממחישות שוב ושוב את השילוב בין אינטרסים פוליטיים ממלכתיים לחזון מהפכני במדיניות החוץ האיראנית תוך העדפת שיקולים פרגמטיים במקרה של התנגשות בין החזון לאינטרסים הלאומיים.

הריגתם של ארבעה שיעים בכפר זאוית אבו-מסלם (Zawyat Abu Musalam) בגיזה שבמצרים מעוררת בימים האחרונים תגובות סוערות באיראן. ב-23 ביוני 2013 התנפל המון זועם, שהונהג על-ידי אנשי דת סלפים, על ביתו של חסן שחאתה (Hassan Shahata), אחד מאנשי הדת השיעים הבכירים במצרים, במהלך טקס דתי שנערך לציון ה-15 בחודש שעבאן, יום הולדתו של האמאם השיעי ה-12. אלפי אזרחים, שהאשימו את השיעים בכפירה ובהפצת אמונתם הדתית, איימו להצית את הבית אם עשרות המאמינים ששהו בו לא יעזבו את הכפר עד סוף היום. לאחר שדרישתם נדחתה, תקף ההמון את הבית והצית אותו. במהלך התקיפה נהרגו ארבעה בני-אדם, בהם שחאתה, ועשרות אחרים נפצעו. למתקפה קדמה הסתה שנמשכה מספר שבועות מצד מטיפים סלפים כנגד השיעים. כמה אתרי אינטרנט ודפי פייסבוק המזוהים עם גורמים סלפים שיבחו את המתקפה וטענו, כי מדובר בראשית סופה של השיעה במצרים.

חסן שחאתה נחשב לאחד ממנהיגי השיעים במצרים. לפני מספר שנים נסע שחאתה לאיראן ונפגש עם כמה מבכירי אנשי הדת בעיר קום. בין היתר נפגש איש הדת השיעי עם איתאללה צאדק שיראזי (Ayatollah Sadegh Shirazi) ומסר לו דיווח על מצבם של השיעים במצרים (<http://www.shia-online.ir/article.asp?id=29269&cat=18>).

חסן שחאתה וצאדק שיראזי (מתוך האתר "שיעה אונליין").

תגובות איראניות רשמיות והודעות גיבוי חריפות מצד הממסד הדתי

ביום שלישי, 25 ביוני, פרסם משרד החוץ האיראני הודעה רשמית בה נאמר, כי איראן מגנה כל פעולה של קיצוניות ואלימות המנוגדת לאסלאם. עוד צוין בהודעה, כי איראן סמוכה ובטוחה שהאומה המצרית ומנהיגיה יפעלו להגן על המהפכה ועל האחדות הלאומית במצרים ולסכל כל מזימה, שנועדה לזרוע מחלוקות בין האסכולות השונות באסלאם (איסנ"א, 25 ביוני 2013).

ועדת המג'לס למדיניות חוץ ולביטחון לאומי פרסמה, אף היא, הודעת גינוי בעקבות הרג השיעים בה קראה לממשלת מצרים להעניש בחומרה את מבצעי הפשע. בהודעה נאמר, כי על אנשי הדת בעולם המוסלמי לגנות את הפגיעה מצד גורמים סלפים קיצוניים במוסלמים בפקיסטאן, בעיראק, בסוריה, באפגניסטאן, בלבנון ובמדינות מוסלמיות נוספות (אירן"א, 25 ביוני 2013).

הודעות גינוי התפרסמו גם מטעם המכללות הדתיות בעיר קום ואנשי דת איראנים בכירים. הנהלת המכללות הדתיות דרשה מממשלת מצרים להבטיח את ביטחונם של השיעים המתגוררים במדינה זו ואת חירותם הדתית, לעצור את האחראים לפשע בגיזה ולהענישם. הנהלת המכללות קראה לאנשי הדת הבכירים במצרים ולמוסד אלאזהר בקהיר להיאבק כנגד הקיצוניות במצרים והשפעתה הגוברת של ההסתה האנטי-שיעית בחברה המצרית

(<http://hawzahnews.ir/news/1973/322702/> دولت+مصر+امنیت+و+آزادی+شیعیان+را+تأمین+کند).

איש הדת הבכיר, איתאללה צאפי גלפאיגאני (Ayatollah Safi Golpaygani), קרא לאנשי הדת של אלאזהר להתערב באופן מיידי על מנת למנוע את המשך הפגיעה בשיעים במצרים. הוא ציין, כי אנשי הדת המצרים אינם יכולים להסתפק בגינוי הפשע שבוצע ועליהם לנצל את עוצמתם הדתית והרוחנית כדי לפעול בתוקף לנוכח ההסתה הנמשכת מצד "אנשי דת והאבים" הקוראים לשפוך את דמם של מוסלמים (<http://www.jomhourieslami.com/1392/13920405>).

אגודת אהל אלבית הפועלת להפצת השיעה בעולם פרסמה, אף היא, הודעת גינוי חריפה ובה דרישה משלטונות מצרים ובראשם הנשיא מוחמד מורסי, להתערב בדחיפות על מנת להגן על האזרחים השיעים במצרים. האגודה ציינה בהודעתה, כי מידע שנמצא ברשותה מצביע על כוונת גורמים סלפים קיצוניים להתנקש בחייהם של מנהיגים שיעים במצרים וכי על השלטונות בקהיר לפעול בדחיפות על מנת למנוע מהטרוריסטים לבצע את מעשי ההרג והטרור המתוכננים

(<http://www.598.ir/fa/news/143208/> فهرستی-برای-ترور-رهبران-شیعه-مصر-تهیه-شده-است).

אמצעי התקשורת מטילים את אחריות להרג השיעים על ממשלת מצרים

בעוד ששלטונות איראן הסתפקו בהודעת ג'נוי מתונה יחסית תוך הימנעות מהטלת האחריות להרג השיעים על שלטונות מצרים ובראשם הנשיא מורסי, אימצו כלי תקשורת המזוהים עם הימין השמרני עמדה חריפה וביקורתית יותר כלפי ממשלת מצרים.

היומון ג'מהורי-י אסלאמי (Jomhuri-ye Eslami), שביטא בחודשים האחרונים במספר הזדמנויות עמדות ביקורתיות כלפי ממשלת מצרים והנשיא מורסי, פרסם ב-26 ביוני 2013 מאמר מערכת חריף במיוחד שהטיל את האחריות להרג השיעים בגיזה על הנשיא ועל אנשי הדת של אלאזהר. היומון טען, כי מורסי איפשר לארצות-הברית ול"משטר הציוני" להשיב לעצמם את המעמד ממנו נהנו במצרים בתקופת הנשיאים סאדאת ומבארכ. ממשלת מצרים בהנהגת תנועת האחים המוסלמים ממשיכה לקיים קשרים הדוקים עם ארצות-הברית וישראל, מנתקת את קשריה עם סוריה על מנת להגן על הטרוריסטים הפועלים נגד משטרו של הנשיא אסד, פועלת בתיאום עם מדיניותן האזורית של ארצות-הברית וישראל, משתפת פעולה עם מנהיגי ערב הריאקציונרים כנגד ההתערורות האסלאמית בעולם הערבי, מסייעת לקבוצות סלפיות קיצוניות ומגבילה את חירותם הדתית של אזרחי מצרים.

במקביל אימץ הממסד הדתי באלאזהר גישה פסיבית כלפי הסלפים וקבוצות התכפיר ואינו נוקט כל פעולה משמעותית על מנת לבלום את הקיצוניות הגוברת במצרים ולחזק את תרבות המתינות. כל עוד אנשי הדת המצרים אינם מממשים את אחריותם, הם שותפים לפשעים כנגד השיעים. העדר פעולה מצד ממשלת מורסי כנגד הקיצונים ואדישותם של בכירי אלאזהר ביחס לסלפים הם בדיוק מה שארצות-הברית והציונים רוצים, סיכם ג'מהורי-י אסלאמי, כיוון שהם המרוויחים העיקריים מהמלחמה בין שיעים לסונים (<http://www.iomhourieslami.com/1392/13920405/>).

עורך היומון כיהאן (Keyhan), חסין שריעתמדרי (Hossein Shariatmadari), פרסם אף הוא מאמר מערכת חריף בעקבות הרג השיעים במצרים. במאמר שהתפרסם תחת הכותרת: "תזכרו שאתם חייבים

[לנו], נכתב כי מצרים חבה לאיראן את שחרורה מארצות-הברית ומהציונים. אלמלא המחויבות, ההקרבה והסובלנות של השיעים האיראנים, מצרים עדיין היתה נתונה תחת שלטון מבארק.

אין ספק, נכתב במאמר, שהסלפים קשורים בארצות-הברית ובישראל, משמשים כשכירי החרב של הציונים וזוכים לתמיכה פוליטית ולסיוע בנשק ובציוד מארצות-הברית ובעלות בריתה. הפשע כנגד השיעים במצרים בוצע בעקבות תבוסתם המשפילה של הסלפים בסוריה. לנוכח תבוסה זו מבקשים האמריקאים להעביר את האחריות לתמיכה בטרוריסטים בסוריה לידי מצרים, והסלפים נקמו בשיעים החפים מפשע את נקמתן של ישראל וארצות-הברית שהובסו בסוריה.

כיהאן מתח ביקורת חריפה על הנשיא מורסי בגין השתתפותו לפני כשבועיים בכנס תמיכה באופוזיציה הסורית, שהתקיים בקהיר בהשתתפות קבוצות סלפיות וארגונים אסלאמיים קיצוניים. היומון טען, כי בהשתתפותו בכנס ובהחלטתו לנתק את הקשרים עם סוריה כונן למעשה מורסי קואליציה עם הסלפים. "האחים המוסלמים" במצרים שכחו, שהם לא היו מצליחים להגיע לשלטון ללא תמיכתה של איראן לאורך השנים ושהם לא היו מסוגלים להתמודד עם ישראל ללא חזבאללה והתמיכה הישירה מצד איראן בחזבאללה ובחמאס בעימותים שניהלו עם ישראל. אף על-פי שממשלת מצרים ו"האחים המוסלמים" לא מילאו תפקיד ישיר בפשע שבוצע נגד השיעים ואף גינו אותו, עמדותיהם והפעולות הבלתי-שקולות בהן נקטו עודדו את הסלפים לבצע פשעים אלה, סיכם היומון (<http://www.kayhan.ir/920405/2.htm>).

גם האתר תאבנאכ (Tabnak) הטיל חלק מהאחריות להרג השיעים על ממשלת מצרים. במאמר פרשנות שכותרתו: "השיעים במצרים – הקורבן החדש של האלימות הכיתתית", נכתב, כי לא ניתן להתעלם מההסתה הסלפית נגד השיעים, שהושמעה במהלך כינוס התמיכה בסוריה לפני כשבועיים בקהיר. תאבנאכ הדגיש, כי הנשיא מורסי שהשתתף בכינוס שמר על שתיקה למשמע דברי ההסתה החרפים נגד השיעים מצד אנשי דת קיצוניים.

תגובות גולשים למאמר בתאבנאכ ביטאו תחושות זעם ואף רצון לנקמה בעקבות הרג השיעים בגיזה. כמה מהגולשים דרשו משלטונות איראן לנקוט בפעולות מיידיות על מנת להגן על השיעים מול הוהאבים והסלפים. אחד הגולשים קרא לשלטונות איראן לגרש את מיופה הכוח המצרי בטהראן ואילו גולש אחר קרא למנהיג העליון, עלי ח'אמנהאי, להכריז על ג'יהאד כנגד הסלפים. גולש נוסף האשים את הנשיא מורסי כי הוא נתן "אור ירוק" לסלפים לבצע את הפשעים כנגד השיעים והזהיר, שאירועים דומים עלולים להתרחש גם במדינות ערביות נוספות. כמה גולשים ציינו, כי הוהאבים הם כלי שרת בידי "ארצות-הברית והציונים" (<http://www.tabnak.ir/fa/news/327858>).

תגובות איראן לפגיעה במוסלמים בעולם: בין אינטרסים לחזון מהפכני

התגובות להרג השיעים במצרים מבטאות – ולא בפעם הראשונה – את הפער בין התגובה הרשמית הרפה מצד שלטונות איראן לגילויי פגיעה במוסלמים ברחבי העולם לתגובות חריפות מצד הממסד הדתי ואמצעי תקשורת שמרנים. התגובות הרשמיות לתקרית בגיזה מבטאות את חתירתם הנמשכת של שלטונות איראן לשיפור הקשרים עם מצרים בהנהגת הנשיא מורסי ותנועת האחים המוסלמים. תגובות התקשורת האיראנית, לעומת זאת, מבטאות במידה רבה יותר את הדרישה למחויבות רבה יותר מצד הרפובליקה האסלאמית ביחס לשיעים ברחבי העולם.

הפער בין התגובה האיראנית הרשמית לגילויי דיכוי ואלימות כלפי מוסלמים בעולם לבין תגובות המתפרסמות באמצעי תקשורת המזוהים עם הימין השמרני ניכר בהזדמנויות שונות בעבר. כך, למשל, שמרו שלטונות איראן על שתיקה כמעט מוחלטת במהלך ההתנגשויות שפרצו ביולי 2009 בין שלטונות סין לבין המיעוט המוסלמי האויגורי במערב המדינה במהלך נהרגו למעלה מ-150 בני אדם. במחויבות האיראנית לסולידריות אסלאמית היה גלום איום לאינטרסים איראנים ממלכתיים על רקע מערכת היחסים האסטרטגית בין איראן לסין. איראן הסתפקה, איפוא, בהבעת דאגה מהרג האזרחים המוסלמים בסין והדגישה את הצורך בשמירת האחדות הלאומית בסין ואת התנגדותה לכל ניסיון להתערבות זרה בענייניה הפנימיים.

על רקע אדישותה היחסית של הממשלה לנוכח דיכוי המהומות בסין בלטו תגובות גינוי וביקורת חריפה מצד אנשי דת בכירים וכמה אמצעי תקשורת במדינה. כך, למשל, האשים האתר עצר-י איראן (Asr-e Iran) את ממשלת סין באפליה מתמשכת נגד בני המיעוט המוסלמי במדינה ובמדיניות דיכוי אנטי-אסלאמית. האתר תאבנאכ טען, כי עמדת ממשלת איראן ביחס לאירועים בסין מבטאת מוסר כפול ביחס לפגיעה במוסלמים בסין לעומת פגיעה במוסלמים בפלסטין. האתר תהה האם היחסים עם סין הקומוניסטית חשובים יותר מרציחתם של מוסלמים סינים.¹

¹ רז צימט, "סולידריות מוסלמית במבחן המעשה: תגובת איראן למהומות במערב-סין", "זמן איראן", גיליון מס' 14, 13 באוגוסט 2009, מרכז אליאנס ללימודים איראנים באוניברסיטת תל-אביב, <http://humanities.tau.ac.il/iranian/he/home-he/9-iran-pulse-he/63-14>

תגובות הממשל האיראני לפגיעה בחייהם של מוסלמים בעולם ממחישות פעם אחר פעם, כי מדיניות החוץ האיראנית מבטאת שילוב מתמשך בין אינטרסים פוליטיים ממלכתיים לבין חזון מהפכני ותפישות אידיאולוגיות וכי כאשר איראן חשה שהחזון המהפכני עלול לפגוע באינטרסים לאומיים בסיסיים, היא נוטה לפעול בהתאם לשיקולים פרגמאטיים.